

ДА ЛИ ЈЕ УГРОЖЕН ОПСТАНАК КЛАСИЧНЕ АРТИЉЕРИЈЕ ПОЈАВОМ НУКЛЕАРНОГ ОРУЖЈА

Појавом нуклеарног оружја појавили су се и разни војни теоретичари са различитим концепцијама о физиономији евентуалног будућег рата. С обзиром на реперкусије које би ово ново оружје имало на вођење операције — боја, неки од њих сматрају да би тај рат био статички, други — крајње маневарски, трећи — територијалан, итд. Углавном, може се рећи да се иде из једне крајности у другу.

Под утиском изванредно снажног дејства пројектила са нуклеарним и термонуклеарним пуњењем (атомских бомби, диригованих пројектила, граната атомске артиљерије, хидрогенских бомби итд.), појавили су се међу овим теоретичарима и такви људи, — углавном присталице „техничких чуда“, или они који немају довољно искуства из проблематике класичних ратова, — који сматрају да је за решавање свих проблема операција и рата довољно имати и употребити атомску бомбу.

Наиме, приписујући *свемоћ* нуклеарном оружју, неки теоретичари занемарују, па чак и потпуно елиминишу, поједине видове и родове досадашње класичне организације оружане силе. Тако су се поново појавиле присталице Дуетове теорије, чијем творцу признају далековидост. Они су мишљења да је довољно имати снажну авијацију која ће понети и сручити атомске бомбе на противничку страну, па да противник падне на колена. На тај начин, они занемарују све остале чиниоце који делују у рату, па чак и човека, као и основне принципе који у борби доводе до уништења противника и освајања територије.

Међу родовима војске који су пали у немилост код ових теоретичара налази се и *класична артиљерија*.

Разматрајући „свемоћ“ нуклеарног оружја, његову погодност за извршење појединих задатака у току извођења операција и досадању улогу класичне артиљерије, покушајмо да осветлимо оправданост оваквих гледишта, као и перспективу и улогу класичне артиљерије у евентуалном атомском рату.

У нуклеарном оружју противници су добили у своје руке једно од најснажнијих досада познатих средстава за међусобно уништавање и никоме још досада није пало на памет да омаловажи рушилачку и убитачну моћ тога новог оружја. Међутим, сама његова примена у рату и уклапање у механизам вођења операције нису тако једно-

ставни, јер оно, уствари, претставља нож са две оштрице. Ниједно од досадањих класичних оружја не изражава толико своје дејство на онога ко га употребљава и не присиљава га да води толико рачуна о заштити сопствених трупа при тој употреби колико је то случај са нуклеарним оружјем. Зато је овај феномен компликовао и ограничио употребу нуклеарног оружја (бар засада), захтевајући одређене тактичке услове за његову примену и на тај је начин створио извесне проблеме у вођењу атомског рата, који ни до данас нису решени.

Но, и поред тога што је нуклеарно оружје створило извесне нове проблеме у вођењу операција, оно је ипак олакшало или решило неке од оних проблема који су се појављивали у прошлим, класичним ратовима. Тако, например:

— Више нису потребне огромне концентрације артиљериских оруђа (више хиљада цеви на ужем простору) да би се постигао жељени ефекат, као што је то био случај у Другом светском рату, а што је претстављало врло уочљив и пробитачан циљ за непријатељску авијацију, јер, према теориским прорачунима аутора неких страних армија, један атомски топ 280 мм по снази експлозивног дејства замењује 5.000 топова средњег калибра класичне артиљерије.

— Време дејства на непријатељске циљеве ради постизања одређеног ефекта сведено је на минимум, јер (према истим прорачунима страних аутора) атомски топ 280 мм може да испали за један сат 6 граната, а да би се постигао исти експлозивни ефекат у истом временском размаку са класичном артиљеријом потребно је 35.000 топова средњег калибра. То значи да оба наведена момента не само повећавају могућност изненађења, него умногоме олакшавају и проблем снабдевања артиљериском муницијом, који је задавао огромне тешкоће у Другом светском рату када је требало снабдевати велике артиљериске масе.

— Више није потребно упућивање великих бомбардерских формација ради уништења значајних циљева у непријатељској позадини. Довољно је само неколико авиона добро обезбеђених ловачком авијацијом, који ће понети атомска пуњења одговарајуће моћи и сручити их на одређене циљеве. Или се чак овај исти задатак може решити употребом диригованих пројектила великог домета са атомским пуњењем. Другим речима, умањени су губици којима су обично биле изложене велике бомбардерске формације.

— У неким страним армијама овим је решен и проблем армиске артиљериске групе. Досада су у тим војскама команданти армија могли да утичу на ток операција само авијацијом (чија је употреба зависила од атмосферских услова) и резервама у живој сили. Садањим додељивањем армијама оруђа са диригованим атомским пројектилами великог домета, команданти армија добили су једно ефикасно средство којим могу успешно да утичу на ток операција.

Из ових неколико примера може се донети општи закључак да се ово ново оружје показало као погодно за даљна дејства, тј. за дејства у дубљој тактичкој, оперативној и стратегиској позадини противника. Зато су неке државе већ и извршиле његову поделу у так-

тичком, оперативном и стратегиском смислу. Тако, например, високе војне инстанције (фронтови, групе армија, итд.) располажу атомским и хидрогенским бомбама, армије — диригованим пројектилима великог домета са атомским пуњењем, а корпуси — атомском артиљеријом (атомским топовима 280 мм са дометом од око 30 км).

Сва ова оружја намењена су да пруже посредну помоћ — подршку својим нижим ешелонима у току вођења операција. Тиме је вођење боја атомским оружјем само делимично решено. Остао је још да се реши и проблем непосредне помоћи — подршке осталим родовима оружја, чије је задатке досада, уствари, извршавала класична артиљерија. Баталјони, пукови и дивизије чекају своја нуклеарна средства која ће их моћи следити и непосредно потпомагати у току извршења њихових задатака, без опасности по њих саме. Траже се техничка и научна решења за конструкцију нуклеарног оружја мањег калибра и мање моћи, која би се могла употребљавати за непосредну подршку ових нижих ешелона. Тенденције ка решењу тога проблема постоје, иако перспективе у том погледу нису баш најповољније. Постоје границе и закони у погледу критичне масе, које, изгледа, није тако лако савладати, те ни до данас није нађено решење у том смислу. Но, то су, углавном, нагађања при којима је тешко дати конкретне закључке. Зато би било много корисније да се размотри како би изгледао механизам непосредне подршке са досада реализованим нуклеарним оружјем, а коју је иначе извршавала класична артиљерија. А да би се могло тачније одговорити на ово питање, потребно је размотрити неке од особина овог новог оружја.

Иако је његова моћ огромна, која по учинку свог рушећег и убитачног дејства превазилази сва досадања класична оруђа, ипак је та огромна снага ограничена на мањи или већи радијус дејства. У оквиру самих радијуса дејство се смањује идући од „О“ тачке према периферији, где свој ефекат на живим бићима показује тек доцније, тако да ће увек бити делова противничких снага који ће избећи ефикасно дејство нуклеарног оружја и бити способни да наставе борбу.

Производња ове врсте оружја је компликована и врло скупа, тако да циљеви, против којих ће се употребити ова средства, својом вредношћу и значајем треба да оправдају утрошак тих средстава.

При употреби овог оружја мора се водити много рачуна о сигурности сопствених трупа, јер се зона сигурности креће од око 2—5 км (зависно од јачине бомбе, степена утврђености трупа, конфигурације земљишта, итд.).

Експлозије на малим висинама и на земљи спречавају моментално коришћење њиховог ефекта, те је потребно сачекати извесно време (од десетак минута до више часова или дана) док се не смањи радиоактивно дејство на терену изазвано експлозијом.

Непрекидност дејства и брзина реаговања овог оружја у борби, према искуствима страних армија, представљају врло компликован проблем. Пре свега, сами циљеви треба да оправдавају примену атомских пројектила и да њихова примена против дотичних циљева не изазива опасност за сопствене трупе нити сметњу за продужење опе-

рација. Зато се пре примене самих пројектила морају извршити извесне припреме и радње, тако да се временски размаци од постављених захтева за тучење циљева па до њихових извршења крећу од 1 до 20, па и више часова.

По својој конструкцији ова су оруђа обично гломазна и тешка, те им је маневарска моћ доста слаба. Ово је нарочито карактеристично за атомски топ 280 мм, чије су димензије велике, тежина са трактором око 80 тона, и који је везан за кретање по добрим и широким путевима, где питање мостова претставља посебан проблем.

Да погледамо сада како се наведене особине овог оружја могу одразити на извођење саме непосредне подршке осталих родова војске. Питање артиљериске припреме и запречне ватре размотриће се као посебан проблем.

Борбена дејства, у којима јединице имају потребу за непосредном подршком, врло су динамична, као на пример: уклињавања, опкољавања, борбе на блиским отстојањима и сва остала дејства у којима се има сталан контакт са противничким снагама. При томе се ситуација брзо мења и често пута долази до мешања сопствених и противничких јединица. Средства која непосредно подржавају дејства јединица у оваквим ситуацијама треба да дејствују, обично на захтев трупа, брзо и, такорећи, непрекидно. С друге стране, и јединице које се подржавају треба да искористићавају ефекат тог дејства, такорећи истовремено са експлозијом зрна. Тада се обично дејствује на разне циљеве, као што су: поједини топови, митраљези, пушкомитраљези, па чак и снајпери, и то добро и солидно заклоњени, тј. циљеви против којих су се пешадиска оруђа показала као немоћна, а који по својим особинама нису вредни утроска једног атомског пројектила. Међутим, познато је из прошлих ратова да су баш овакви циљеви понекад били у стању да прикују и веће јединице за по неколико часова, и поред тога што су све те јединице имале на свом расположењу и класичну артиљерију.

Ако упоредимо особине и услове под којима изражавају своја дејства досада реализована нуклеарна оружја са особинама и приликама под којима се изводе борбена дејства јединица којима је неопходна непосредна подршка, онда ћемо, мислим, доћи до закључака којима нису потребни неки посебни коментари.

Извођење артиљериске припреме и запречне ватре нуклеарним оружјем претставља заиста прилично компликован проблем. Та се компликованост нарочито огледа у опасности за сопствене трупе, тако да је неопходно стварање одговарајућих зона сигурности, које обухватају прилично велике просторе. Повлачења или размицања сопствених снага испред делова фронта који ће бити изложени дејству артиљериске припреме по мом мишљењу, тешко су изводљива. Повлачењем сопствених трупа у зоне сигурности створили бисмо повољне услове за примену нуклеарног оружја не само за себе него и за противника, тако да би се поставило питање ко ће га пре употребити. Неприметно повлачење или размицање сопствених снага на таква удаљења била би неизводљива зато што би једна од основних брига

противничких страна била да не дозволе једна другој остварење тих погодних момената. Зато ће се оне, такорећи, просто залепити једна за другу и узајамно се пратити као сенке. Поред тога, поставља се и питање одбране већих међупростора, који би се морали поседати извесним деловима снага ако ни због чега другог, а оно због спречавања могућности инфилтрације и продора противничких снага. Сви војни теоретичари слажу се у схватању да би у будућим ратовима, услед тежње за деконцентрацијом снага, чешће долазило до појава међупростора него досада. Међутим, да ли је могућа њихова одбрана нуклеарним оружјем после инфилтрације непријатеља у те међупросторе? Изгледа ми да није, јер би при томе већ дошло до мешања противничких снага. Она би, по мом мишљењу, била могућа само онда када би се непријатељ навукао у међупросторе, из којих би се извукле сопствене снаге, али је то тешко изводљиво, поготово ако се има посла са опрезним противником.

Коначно, шта би било ако би једна од противничких страна, која нема нуклеарног оружја или га има мање од свог противника, одмах или после извесног времена прешла на вођење територијалног рата, чак и после инвазије своје земље (користећи повољне политичке услове у земљи и наклоњеност народних маса)? У оваквим приликама дошло би до међусобног прожимања противничких армија на истим територијама, тако да би се поставило питање каква би средства подржавала борбу ових узајамно испреплетених јединица.

Према томе, на постављена питања могло би се одговорити:

1) да досада реализована нуклеарна оружја не могу у блиској будућности елиминисати класичну артиљерију, пошто има још много задатака које ће само она моћи успешно решавати у рату и 2) да би се и у евентуалном будућем рату морала усклађивати дејства свих оних фактора који и иначе у нормалним условима делују у људском друштву, при чему би човек играо можда још пресуднију улогу него икада досада.